

Küreselleşen Yoksulluk Olgusunun Önlenmesinde Mikrofinansman Yaklaşımı

Özet

Asuman ALTAY¹

Birçok toplumda yoksulluk içinde yaşayan insanlar söz konusudur. Gelişmekte olan ülkelerde çeşitli şekillerde görülen yoksulluk, hemen her bölgede ortaya çıkmaktadır. Yoksullukla mücadele amacıyla birçok devlet, çoğunlukla sosyal gerekçelerle bir kurum veya bölüm görevlendirir. Bilindiği gibi devletler genellikle yoksulların ihtiyaçlarına yönelirler. Bununla birlikte yoksullukla mücadelede kullanılabilecek bir başka yöntem mikro finansman yaklaşımıdır. Mikro finansman küresel yoksulluğun azaltılmasında kullanılabilecek bir yöntem olup, dünyadaki yoksul insanlara önemli fırsatlar da sunmaktadır. Çok az düzeyde sağlanan kredi ve finansal imkanlarla yoksullar ve özellikle kadınlar bir iş sahibi olabilmekte ve yoksulluktan kurtulma şansına sahip olabilmektedir. Ayrıca mikro finansman yoksullara sadece finansman imkanı sağlamamakta, aynı zamanda sosyal iyileştirmelere de yol açmaktadır. Mikro finansman yoksullara ve özellikle kadınlara ekonomik bağımsızlığını ve kendine güvenini de kazandırmaktadır. Bu çalışmada, küresel yoksullukla mücadelede mikro finansman yaklaşımı ele alınmaktadır. Bunun yanında yoksulluk ve mikro finansman uygulamaları açısından Türkiye ile ilgili analiz yapılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Yoksulluk, küresel yoksulluk, mikro finansman yaklaşımı, mikrokredi, girişimcilik, kadın girişimciliği.*

A Microfinancial Perspective for Eliminating Global Poverty

Abstract

Almost all societies have some citizens living in poverty. Although the most severe poverty is in the developing world, there is evidence of poverty in every region. The fight against poverty is usually regarded as a social goal and many governments have some dedicated institutions or departments. Poverty itself is also likely to be a barrier for poverty reduction. In general, the government can directly help those in need. However another method in helping to fight poverty is to use microfinance approach. Microfinance tries to fight global poverty and bring opportunities to the world's poorest people. With tiny loans and financial services, it helps the poor, mostly women, start businesses and escape poverty. Also microfinance is not only financial aids for the poor but also its social improvements. Microcredit should help poorest especially women that it tends to reduce economic dependency on society and thus help enhance self confidence. In this study focus on some solutions for global poverty problem such as microfinance approach. Also it examines Turkish conditions the aspect of poverty and microfinance practices.

Keywords: *Poverty, global poverty, microfinancial perspective, entrepreneurship*

¹ Doç.Dr., DEÜ, IIBF, Maliye Bölümü, Mali İktisat Anabilim Dalı, asuman.altay@deu.edu.tr.

GİRİŞ

Artan küresel ilişkiler uluslar arası hareketliliği her yönüyle artırırken, gelişmekte olan birçok ülke açısından olumlu ve olumsuz etkileri de ortaya çıkarmaktadır. Küreselleşmenin ekonomik boyutu, uluslararası düzeyde başta mal ve hizmet olmak üzere, finansal varlıkların ve insanların hareketliliğini artıran bir hızla devam etmektedir. Söz konusu sürecin yeni yatırım ve istihdam alanlarını artırması, teknolojik yeniliklerden yararlanan ve kullanan insan sayısını artırması, mal ve hizmet çeşitliliğini ve akışını hızlandırması vb. açısından olumlu katkılar meydana getirdiği söylenebilir. Bunun yanında, teknoloji paralelinde emeğin nitelik değiştirme gücü ve hızının düşük olması ve sermaye-yoğun yatırımlar nedeni ile artan işsizlik, özellikle gelişmemiş ve gelişme yolunda olan ülkelerde rekabet gücünün zayıflığı nedeni ile azalan yerel üretim, artan ithal talebi, dışa bağımlılık ve cari açığın artması vb. gibi bazı olumsuz etkileri de ortaya çıkarabilmektedir. Sözü edilen olumsuz etkilerin bir yönünü de yoksulluğun artması oluşturmaktadır.

Yoksulluk 1990'lardan bu yana gelişme düzeyi ne olursa olsun birçok ülkede giderek artan bir hızla seyretmektedir. Özellikle ekonomik açıdan daha zayıf ülkelerde küresel gelişmelerin olumsuz etkileri ile "yeni yoksulluk" olgusu mevcut yoksulluk sorununu daha da derinleştirmektedir. 2000'li yıllarda yeni yoksulluk olgusunun ülkelerle sınırlı olamayacağı ve küresel bir sorun olarak algılanması gerekliliği vurgulanmaktadır. Başta Birleşmiş Milletler(BM) olmak üzere Dünya Bankası(DB) vb. uluslar arası kurumlar bu konuda önemli projeler, programlar ve politikalar uygulamakta ve uygulanmasını teşvik etmektedirler.

Yoksullukla mücadelenin çok kolay olmayan, oldukça karmaşık ve uzun zaman alan bir konu olduğu açıktır. Azaltılmasına ilişkin birçok yaklaşım ve uygulama söz konusudur. Son yıllarda üzerinde yoğunlaşılacak bir yaklaşımın da "mikro finansman yaklaşımı" olduğu görülmektedir. Bu çalışmada mikro finansman yaklaşımı ele alınarak, küresel gelişmelerin olumsuz sonuçlarının ortaya çıkardığı ve/veya artırdığı yoksulluk sorununun çözümünde katkılarının neler olabileceği tartışılacaktır.

1. KÜRESELLEŞEN YOKSULLUK OLGUSU

Küreselleşme, temelde ulusal ekonomilerin, dünya piyasalarına eklemlenmesidir. Küreselleşme sürecinde ulusal ekonomilerin karar süreçleri ve hemen hemen tüm ekonomik göstergeleri küresel piyasa dinamiklerinden bağımsız hareket edememektedir. Bu durumda ulus devletlerin kamu otoritelerinin belki de en önemli sorunu, küresel gelişmeler ve ihtiyaçlar karşısında iç politikalarını nasıl yönlendirecekleri sorunudur (Hirst-Thompson, 1992).

Geleneksel üretim ve istihdamın daralması, küresel rekabet ortamı ile bütünleşemeyen üretim faktörlerini en çok da emek faktörünü olumsuz olarak etkilemektedir. Artan yabancı yatırımlar özellikle finansal sermaye yatırımları çoğunlukla üretken ekonominin daralması ve yaratılan ulusal gelirin azalmasına neden olmaktadır. Azalan üretim artan finansal sermaye yatırımlarının etkisi geliştirilemeyen üretim kapasiteleri istihdam yapısında teknoloji ve uzmanlık ağırlıklı yapısal değişim vb. gibi nedenlerle işsizlik artmaktadır. İşsizlik kötü yaşam koşulları vb. nedenlerle artan bölgesel dengesizliklerin de etkisi ile gelişmiş sanayi ve ticari kent merkezlerine olan yoğun iç göç önemli ölçüde "kent yoksulluğu" kavramını beslemekte ve küresel gelişmelerin olumsuz etkileri ile kentlerde yoğunlaşan yeni yapı ile eklemlenemeyerek "sosyal dışlanma" yaşayan yeni yoksullar ortaya çıkmaktadır.

Yoksulluğun çok boyutlu bir kavram olması nedeniyle kavramsallaştırılmasında ve tanımlanmasında bazı güçlükler bulunmaktadır. Yoksulluk ekonomik boyutunun yanı sıra sosyo-kültürel, felsefik, politik ve hatta ahlaki boyutları da içeren karmaşık bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak bunlar için de en fazla öne çıkan ekonomik boyut olmaktadır. Çünkü insanların yaşamlarını devam ettirebilmesinin olmazsa olmaz koşulu maddi olarak da ölçülebilir olan beslenme, barınma ve giyinme gibi temel ihtiyaçlarının olmasıdır. Bununla birlikte yoksulluk kavramının yalnızca maddi boyuttan ibaret olmayıp, insanın yetenekleri ve işlevselliği ile de ilişkili olduğunu ileri süren çalışmalar (Sen, 1993) olduğu gibi, buna ek olarak kültürel çeşitliliğin de bu kapsamda görüldüğü raporlar da söz konusudur (UNDP, 2005).

Küreselleşme sürecinin ekonomik ve sosyal açıdan yeni yoksulluk kavramının ortaya çıkmasına yol açtığı gibi bu süreci hızlandıran bir işlev yüklediği de ileri sürülebilir. “Yeni yoksulluk” olgusu ulusal ekonomilerin küresel ekonomiler ile eklemlenmesi sürecine girmelerinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Küresel ekonomi kapsamında çok uluslu şirketlerin artan sermaye yapıları ve etki alanları yerel (ulusal) üretim düzeyi ve istihdam yapısı üzerinde daraltıcı yönde etkiler ortaya çıkarmaktadır.

Çoğunlukla kalkınma, büyüme, ekonomik istikrarın sağlanamaması, işsizlik vb. sorunlarla yüz yüze olan Gelişmekte Olan Ülke(GOÜ) ekonomileri küresel piyasaların reel ve özellikle finansal yönde hızlı büyümesinin getirdiği, ulusal üretimde daralma, artan ithalat oranları ve dışa bağımlılık, teknoloji üretmemesi ve teknolojiye üst seviyede yararlanamama gibi sorunlarla karşı karşıyadırlar. Bu gelişmeler paralelinde işsizlik, artan gelir dağılımı bozuklukları, insani niteliklerini geliştirici yatırımlardaki azalmalar (örneğin; başta beslenme, eğitim, sağlık, konut, sosyal güvenlik vb. gibi) Az Gelişmiş Ülkeler (AGÜ) başta olmak üzere, GOÜ’ler ile bazı Gelişmiş Ülkeler (GÜ)de de yoksul insanların sayısında önemli ölçüde artış ve yoksulluk sorununun önemsenmesine neden olmuştur.

Yoksulluğa ilişkin uluslararası çalışmalar yapan başta BM’ler ve DB’sı gibi kuruluşların yayınlarında gelişme sorunu olan birçok ülkede, yetersiz gelir seviyesinin ve bu gelirin oldukça adaletsiz bir şekilde dağıtılması nedeniyle gelir dağılımı ve yoksulluğun birbiri ile çok yakın ilişkisi olduğu görülmektedir. Genellikle gelirden adil pay alamayan nüfusun fazla olduğu ülkelerde bu kesimlerin sağlık, eğitim, beslenme ve barınma gibi en temel ve insani niteliklerini geliştirici hizmetlerden yararlanamadıkları ya da çok yetersiz yararlandıkları bir gerçektir. Gelir dağılımının bozuk olması ve nüfusun sayılan temel hizmetlerden

yoksunluğunun da bir sonucu olarak ortaya çıkan yoksulluk olgusu ülkenin ekonomik ve sosyal gelişimini de engellemektedir.

Nitekim yoksulluğun birçok ölçüm yöntemi olmakla birlikte en fazla başvurulan yöntemin gelir ölçütü olduğu söylenebilir. Özellikle kesimler arası ve ülkelerarası karşılaştırmalarda gelirin dağılımı ve buna yönelik göstergeler önemli olmaktadır. Gini katsayısının özellikle ülkeler arası gelir karşılaştırılmalarında en çok kullanılan yöntem olduğu söylenebilir. Gini katsayısı bir dizi ölçüm yönteminin kullanılmasından sonra ortaya çıkan 0 ile 1 arasında değişen bir katsayı olup, 0’a yaklaştıkça gelir dağılımının kesimler arası iyileştiğini göstermektedir. Dünya Bankası verilerine göre, 25 AB üyesi içinde Gini katsayısı 0.40 ve üzerinde ülke bulunmamaktadır. Tablo:1’den de izlenebileceği gibi, söz konusu ülkelerin tümünde Gini katsayısı 0.40’ın altında seyretmektedir. En yoksul kesimle en zengin kesim arasındaki gelir farkı ise en fazla 7.2 kata kadar yükselmektedir.

Ülkemiz açısından bakıldığında, Gini katsayısı 0.42 ile Avrupa ülkelerine göre çok yüksektir. En yoksul yüzde yirmilik kesimin ulusal gelirden aldığı pay yüzde 6 iken, en yüksek yüzde yirmilik dilimin toplam gelirin yüzde 48.3’üne sahip olduğu görülmektedir. Önceki yıllara göre bu oranların kısmen daha iyi olduğu söylenebilir. Ancak diğer ülke karşılaştırmaları ile bugünkü durumun da çok iyi olmadığı da görülmektedir. AB ülkeleri arasında gelir dağılımı bozuk ülkeler arasında, 0.37’yle de Estonya, 0.36’yla İngiltere, İrlanda İtalya ve 0.35’le Yunanistan gelmektedir. Yunanistan’da en yoksul kesimle en zengin kesim arasında 6.1 kat, İngiltere ve Estonya’da 7.2 kat, İrlanda’da 6.1 kat, İtalya’da 6.5 katlık fark gözlenmektedir. Türkiye’de ise en yoksul ve en zengin yüzde yirmilik kesim arasındaki 8.1 katın olması gelir dağılımının oldukça bozuk olduğuna işaret etmektedir.

Tablo 1: Bazı Avrupa Ülkelerindeki Gelir Dağılımı

	Gini Katsayısı	En Yoksul (%20)	En Zengin(%20)	Yoksul-Zengin Farkı
Macaristan	0.24	7.7	37.5	4.9
Belçika	0.25	8.3	37.3	4.5
Danimarka	0.25	8.3	35.8	4.3
İsveç	0.25	9.1	36.6	4.0
Çek Cum.	0.25	10.3	35.9	3.5
Slovakya	0.26	8.8	34.8	4.0
Finlandiya	0.27	9.6	36.7	3.8
Slovenya	0.28	9.1	35.7	3.9
Almanya	0.28	8.5	36.9	4.3
Hırvatistan	0.29	8.3	39.6	4.8
Avusturya	0.30	8.1	38.5	4.8
Romanya	0.30	8.2	38.4	4.7
Polonya	0.32	7.3	42.5	5.8
Litvanya	0.32	7.9	40.0	5.1
Bulgaristan	0.32	6.7	38.9	5.8
Letonya	0.32	7.6	40.3	5.3
İspanya	0.33	7.5	40.3	5.4
Hollanda	0.33	7.3	40.1	5.5
Fransa	0.33	7.2	40.2	5.6
İsviçre	0.33	6.9	40.3	5.8
Yunanistan	0.35	7.1	43.6	6.1
İrlanda	0.36	7.1	43.3	6.1
İngiltere	0.36	6.1	44.0	7.2
İtalya	0.36	6.5	42.0	6.5
Estonya	0.37	6.1	44.0	7.2
Türkiye	0.42	6.0	48.3	8.1

Kaynak: http://www.abhaber.com/haber_sayfasi.asp?id=1119, Erişim Tarihi: 16.06.2007.

Küresel yoksulluk, Birleşmiş Milletler(BM) tarafından da önemli bir sorun olarak algılanmakta ve BM'lere bağlı bazı örgütlerin bu yönde çalışmaları bilinmektedir. BM'ler 6-8 Eylül 2002 tarihinde New York'ta üye 189 ülkenin devlet ya da hükümet başkanlarının katılımı ile "Binyıl Zirvesi" (Milenyum Zirvesi) adı ile bir zirve düzenlemiş ve 2015 yılına kadar ulaşılması hedeflenen sekiz amaç belirlemişlerdir. Birinci ve öncelikli amaç "yoksulluk ve açlığın azaltılması" olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda günümüzde yoksulluğun özellikle küresel ekonomik gelişmelerin yeniden biçimlendirmesi ile arttığı ve birçok GÜ açısından da karşılaşılan önemli bir sorun olduğu açıktır. İşte bu nedenle "küresel yoksulluk" olarak da adlandırılacak yeni yoksulluk olgusu artık ulusal çabalar ile geliştirilen çözümlerle sınırlı değildir. Küresel düzeydeki kurumların ve uluslar arası toplumun

ortak bir sorunu olarak algılanan yeni yoksulluğu azaltıcı çözüm yolları aranmakta ve politikalar geliştirilmektedir.

2. MİKROFİNANSMAN YAKLAŞIMI: KAVRAM VE KAPSAM

Küresel düzeyde ele alınacak kadar büyüyen yoksulluk sorununun giderilmesi amacı ile önerilen araçlardan biri de "Mikro finansman" yaklaşımıdır. Bu yaklaşım yeni olmamakla birlikte, sözü edilen yeni yoksulluk ile mücadele sürecinde yoksul insanları emek piyasalarına dahil etmek ve üretken hale getirerek ekonomik ve sosyal statülerini geliştirmek ve yükseltmenin bir aracı olarak da düşünülmektedir.

2.1. Mikro Finansman Kavramı

Mikro finansman, bir ekonomide resmi finans kuruluşlarına erişim olanağı bulamayan ya da resmi finans kuruluşlarının hizmet sunmadıkları veya eksik hizmet sundukları yoksul aileler için oluşturulmuş bir finansman yöntemidir. Mikro finansman yoksul insanlara kredi, tasarruf ve diğer temel finansal hizmetlerin sağlanması anlamına gelmektedir. Yoksulluk içinde yaşayan insanlar, herkes gibi, işlerini yürütmek, malvarlığı sahibi olmak, tüketimlerini dengelemek ve risklere karşı kendilerini koruma altına almak için değişik finansal araçlara ihtiyaç duyarlar. Yoksullar tarafından ihtiyaç duyulan finansal hizmetler işletme sermayesi kredilerini, tüketici kredilerini, tasarrufları, emekliliği, sigortayı ve para transfer hizmetlerini kapsamaktadır.

Yoksul insanlar resmi finansal sektör aracılığıyla sağlanan hizmetlere nadiren ulaşabilmektedir. Finansal hizmetler için olan ihtiyaçlarını genelde gayri resmi yollardan karşılamaktadırlar. Krediler gayri resmi ticari ve ticari olmayan borç verenlerden alınabilir fakat genelde borç sahiplerine çok yüksek faiz oranlarına mal olmaktadır. Mevduat hizmetleri değişken tasarruflar, kredi birlikleri ve düzensiz ve güvensiz olma eğilimi taşıyan karşılıklı kefalet gibi bir dizi gayri resmi ilişki aracılığıyla sunulmaktadır.

Mikro finansman yaklaşımı ile yoksul insanların üretici faaliyetlere girişmelerine, çok küçük işletmelerini büyütmelerine, tüketimlerini artırabilmelerine ve hatta küçük miktarlarla da olsa tasarruf yapabilmelerinin yolunu açabilen bir işlev görmektedir. Bu yöntem ile sağlanan kredi miktarları çok küçük ölçeklerde düzenlendiği için “mikro” olarak adlandırılmaktadır. Banka ve benzeri finansal bir kurumla herhangi bir bağ geliştiremeyen insanların “mikrokredi” ile tanıştırılmaları ile, bir krediden yararlanabilmek ve tasarruf hesabı açabilmek gibi küçük ölçekli de olsa finansal hizmetlerden faydalanabildikleri görülmektedir. Bu arada özellikle kredilerin yüksek oranda geri dönüşünün olması bunların hem verimli hem de kontrollü kullanıldığını da göstermektedir (Mayoux, 1998:39–50). Kredilerin hedef kitlesi temelde yoksul aileler olmakla birlikte öncelik yoksul kadınlardadır. Bunun nedeni yoksul ailelerde kadının erkeğe göre daha mağdur olması ve kadının aileyi toparlamada ve çocuklarını daha iyi koşullarda büyütme isteğinde olmasıdır.

Mikro finansman yönteminin bankacılık sektöründe verilen kredilerden farklı bir yapısı vardır. Bilindiği gibi, bankalar tarafından uygulanan Mikro kredi kapsamında teminat, kefalet gösterme, icra ve mahkeme prosedürü söz konusudur. Sözü edilen mikro finansman yönteminde ise bu prosedürler yer almamaktadır. Burada insanların performanslarına ve gelecekte elde edecekleri varsayılan gelire istinaden kredilendirme yapılmaktadır. Mikro finansman yöntemin ticari bankacılıktan ayıran en belirgin özellik sözü edilen prosedürlerin olmamasıdır. Bu yöntemde kredi yararlanıcısının “ne olduğuna değil ne olacağına” bakıldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Kredinin geri dönüşümünün de gerek uygulandığı birçok ülkede ve gerekse ülkemizde uygulandığı birkaç ilde neredeyse yüzde 100 olduğu belirtilmektedir. Bu açıdan mikro kredi uygulamalarının insanlara yeni ve çok önemli olanaklar sağladığı söylenebilir. Sermayeye ulaşma imkanı olmayan insanlara sermaye verildiğinde, ne kadar çalışkan olduklarını ve güzel fikirler ürettikleri görmek böylece mümkün olabilmektedir.

2.2. Mikro Finansman Yaklaşımının Gelişimi

İkinci Dünya Savaşı sonrasında dünya ekonomik, sosyal ve siyasal açılardan yeniden biçimlenme sürecine girerek “yeni düzen” olarak da adlandırılan bir oluşumun içine girmiştir. Bu sürecin belki de en belirgin özelliği, gelişmiş ülkelerin yönetim kurullarında etkin rol alarak yönlendirdikleri BM’ler, DB ve Uluslararası Para Fonu (IMF) gibi kuruluşlar aracılığı ile dünya sistemini yeniden oluşturma imkanlarına sahip olmalarıydı. Nitekim ülkelerin imarına yönelik kalkınmalarını da hızlandıracak projeler DB’nca finanse edilirken, IMF aracılığı ile özellikle dış açıkların ve dış borçlarının finanse edilmesi sağlanarak, ekonomik istikrara ulaşılması hedeflenmekteydi.

Sözü edilen kurumlar aracılığı ile kalkınma projelerinin desteklenmesinde önemli adımlar atıldığı ve birçok ülkenin bu yolla imara yönelik projeleri başarı ile gerçekleştirdiği ve bunun yanında ekonomilerinin finansman imkanlarına kavuştuğu ileri sürülebilir. Ancak yoksul kitlelere ulaşılmasında spesifik programlar ve politikalar geliştirilemediği için bu projeler kanalı ile yoksulluğun azaltılması mümkün olamamıştır. Hatta geri kalmış veya gelişme yolundaki ülkelerde gerek kamu yönetiminin yapılanma biçimi ve gerekse yoksulluk sınıflandırmalarındaki eksiklikler nedeniyle uluslar

arası kurumlardan sağlanan yardımlar ve fonlar bu kesimlere ulaşamamıştır. Yoksulluğun daha yoğun yaşandığı kırsal bölgelerin kalkındırılması amacıyla gerek uluslar arası ve gerekse yerel kalkınma bankaları köylü ve küçük çiftçiye geliştirmek amaçlı krediler açmışlardır. Ancak çoğu zaman sözü edilen kitlelerin zayıf geri ödeme disiplini nedeniyle bu kurumlar daha iyi durumdaki çiftçilere yönelmişlerdir.

1970’lerde, Bangladeş, Brezilya ve diğer birkaç ülkede özellikle küçük kadın gruplarını hedef alan bazı uygulamalar söz konusu olmuştur. Yoksul kadınların küçük ölçekli “mikro” işlere yatırım yapmalarını sağlamak üzere kredi veren bu kurumlar, çoğunlukla bir üretim aracına dayalı (bir dikiş makinesi, bir inek, bir miktar sepet örmek için hasır vb.) mikro girişimi desteklemişlerdir. Bu mikro girişim tipi, bir grubun her bir üyesinin bütün üyelerin geri ödemelerini garanti altına aldığı bir yardımlaşma grubu esasına dayanmaktadır. Bu sayede kendi hesaplarına üretim yapan kadınların oluşturduğu küçük grup birbirlerini kredinin geri ödenmesinde kontrol edebileceklerdir.

1974 yılında Bangladeş’de bir iktisat profesörü olan Muhammed Yunus tarafından düşünülerek uygulamaya geçirilen mikrokredi ve mikro finansman yaklaşımları, Gremaan Bank adı ile kurulan bankanın öncülüğünde hızla gelişmiştir. Günümüzde yalnızca mikro finansman faaliyetlerinde bulunan kuruluş sayısının on bine yakın olduğu tahmin edilmektedir. Dünya Bankası bu kuruluşların GOÜ’de 16 milyonun üzerinde insana hizmet sunduğunu belirtmektedir. Bu kuruluşların tüm dünyada elde ettiği toplam nakit cironun ise 2.5 milyon Amerikan Doları olduğu tahmini yapılmaktadır.

1980’ler ve 1990’lar boyunca, dünya çapında mikrokredi programları farklı metodolojiler üzerinde gelişmeleri sürdürmüşlerdir. Çok yoksulları da sisteme dahil etmenin bir aracı olan mikrokredi yöntemi ile sanılanın aksine kredilerin geri dönüşleri çok yüksek olmuştur. Bunun yanında, mikrokreditinin sadece bir finansman yaklaşımı olmadığı yoksul insanların sosyal statülerini yükselten ve yaşam kalitelerini artıran bir özelliğe sahip bulunduğu görülmüştür (Hulme 2000, 26-28).

Nitekim mikro finansmanın yaklaşımının temel amaçları arasında, klasik yollarla kredi alamayanlara mikrokredi ile ulaşılabilmesi; yoksulluğun, gelir dağılımındaki adaletsizliğin ve işsizliğin azaltılabilmesi gelmektedir. Kredi alan aileler ve özellikle kadınlar için, kendi kendine gelir getirci bir faaliyete başlayabilmesine aracılık etmesi ve böylece gerek kişinin ve gerekse ailenin ve toplumun gelişimine katkıda bulunabilmek gibi amaçlar mikrokredi kapsamında yer almaktadır. Bu konuda Bangladeş’li bir grup araştırmacı Bangladeş’de kırsal alanda yaşayan ve mikrokredi programlarından yararlanan yoksul kadınlara bu durumun neler kazandırdığına ilişkin ampirik bir çalışma yapmışlardır. Krediden yararlanan kadınlar ile yararlanmayanlar arasında yapılan karşılaştırmalar sonucunda, mikrokredi kullanan kadınların ve ailelerinin refah seviyelerinin daha yüksek ve yaşamlarından daha memnun oldukları görülmüştür (Ruhul Amin vd., 1998 : 221-226).

Günümüzde, mikro finansman adeta bir endüstri halini almıştır. 2005 yılını BM’ler “Mikrokredi Yılı” ilan etmiş ve böylece mikro finansman birçok ülkenin yoksullukla mücadele programında bir yöntem olarak görülmeye ve uygulanmaya başlanmıştır. Yoksulluğun acınacak insanlar kitlesi demek olmadığı, desteklenildiğinde mikro düzeyde de olsa girişimci olabilecekleri ve bu yolla önemli ekonomik değerler üretebilecekleri de ortaya çıkmıştır. Yine BM’ler tarafından 2000 yılında ilan edilen ve GÜ’lerce imzalanan “Binyıl Kalkınma Hedefleri” kapsamında başta yoksulluk ile eğitim, sağlık, kadınların güçlendirilmesi gibi alanlar yer almaktadır. Mikro finansman yaklaşımı sözü edilen hedeflere ulaşılmasında kullanılacak etkin araçlardan biri olabilir. Ancak bunun gerçekleşmesinin, mikro finansman yaklaşımını ülkelerin finansal sistemlerinin ayrılmaz bir parçası olarak görmelerine bağlı olduğu unutulmamalıdır.

3. TÜRKİYE’DE YOKSULLUK OLGUSU VE MİKROFİNANSMAN YAKLAŞIMININ UYGULANMASI

Ülkemizin de birçok ülkede olduğu gibi küreselleşme paralelinde giderek artan bir yoksulluk olgusu ile karşı karşıya olduğu ileri sürülebilir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin 1961 ve 1982 Anayasalarında da yer aldığı şekliyle sosyal bir devlet olduğu söylenebilir. Ancak Anayasalarda yer almakla birlikte gerçekte sosyal devlet uygu-

lamaları pratiğe yeterince yansıtılamamış ve kronikleşen ve yaygınlaşan yoksulluk sorununa karşı kalıcı bir çözüm stratejisi oluşturma bakımından yetersiz kalmıştır.

3.1. Türkiye’de Yoksulluk Sorunu

Bilindiği gibi, Türkiye GOÜ bir ülke konumunda olup, özellikle 1980’lerden sonra başta IMF ve Dünya Bankası olmak üzere uluslararası mali kurumların neo-liberal politika önerileri bağlamında ekonomisini dışa açarak gelişme ve büyümesini bu doğrultuda yönlendirmiştir. Ancak tüm diğer benzer konumda olan ülkeler gibi makro ekonomik istikrarını bu yöntemlerle sağlayamadığı gibi, ciddi bir ekonomik istikrarsızlık sürecine girmiştir. Bu süreçte yoksulluk olgusu sayı, coğrafik yer, sektörel ve gelir olarak biçim değiştirmiş ve özellikle iç göç olgusu ile kır yoksulluğuna önemli ölçüde

“kent yoksulluğu” eklenmiştir.

DİE tarafından Dünya Bankası’ndan sağlanan kredi desteği ile 2001 yılından itibaren Sosyal Riskin Azaltılması Projesi yürütülmektedir. Proje kapsamında, hane halkı bütçe anketlerinin uygulanması ve anketin sonuçlarına dayalı olarak yoksulluk analizlerinin yapılması da yer almaktadır. Bu bağlamda, 2002 yılında uygulanan Hanehalkı Bütçe Anketi’nden elde edilen verilere dayalı olarak Türkiye’de yoksulluğun profili, nedenleri ve sonuçları üzerine Devlet İstatistik Enstitüsü ile Dünya Bankası birlikte çalışarak ulaşılan sonuçlar aşağıdaki Tablo: 2’de yer almaktadır.

Bu çalışmada, gerek gıda, gerekse gıda ve gıda dışı harcama bileşenlerini içeren mutlak yoksulluk sınırları hesaplanmıştır.

Tablo 2: Yoksulluk Sınırı Yöntemlerine Göre Fert Yoksulluk Oranları(%)

Yöntemler	Türkiye				Kent				Kır			
	2002	2003	2004	2005	2002	2003	2004	2005	2002	2003	2004	2005
Gıda yoksulluğu (Açlık)	1.35	1.29	1.29	0.87	0.92	0.74	0.62	0.64	2.01	2.15	2.36	1.24
Y o k s u l l u k (Gıda+Gıdadışı)	26.96	28.12	25.60	20.50	21.95	22.30	16.57	12.83	34.48	37.13	39.97	32.95
Kişi başı günlük 1\$’ın altı (1)	0.20	0.01	0.02	0.01	0.03	0.01	0.01	0.00	0.46	0.01	0.02	0.04
Kişi başı günlük 2.15 \$’ın altı (1)	3.04	2.39	2.49	1.55	2.37	1.54	1.23	0.97	4.06	3.71	4.51	2.49
Kişi başı günlük 4.3 \$’ın altı (1)	30.30	23.75	20.89	16.36	24.62	18.31	13.51	10.05	38.82	32.18	32.62	26.59
Görelî yoksulluk (2)	14.74	15.51	14.18	16.16	11.33	11.26	8.34	9.89	19.86	22.08	23.48	26.35

Kaynak: TÜİK, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=409>, Erişim Tarihi: 05.01.2007.

(1) 1 \$’ın satın alma gücü paritesine (SGP) göre karşılığı olarak 2002 yılı için 618.281 TL, 2003 yılı için 732.480 TL, 2004 yılı için 780.121 TL ve 2005 yılı için ise 0.830400 YTL kullanılmıştır.

(2) Eşdeğer fert başına tüketim harcaması medyan değerinin % 50’si esas alınmıştır.

Yukarıdaki tabloda yer alan ve 2002-2005 yıllarını kapsayan yoksulluk oranlarına bakıldığında mutlak yoksulluk olarak bilinen ve hiçbir geliri olmayan nüfusun toplam nüfusa oranı 2002 yılında % 1.35 iken 2005 yılında % 1.24 olarak gerçekleşmiştir. Bunun dışında yer alan ve Dünya Bankası’nca yapılan ayrıma göre günde gıda ve gıda dışı yoksulluk oranının toplam nüfusa oranı 2002’de % 26.96 iken, 2005’de bu oran biraz düşerek % 32.95 olmuştur. Görünürde gerek Gini katsayısı ve gerekse yoksulluk oranlarında düşüş göze çarpmaktadır. Ancak bu gelişme henüz adil olmayan

gelir dağılımı ve yoksulluk sorunlarının çözümünü oluşturmamaktadır.

2002-2005 döneminde yoksulluk oranlarında Türkiye geneli için bir iyileşme olmakla birlikte, kırsal alandaki yoksulluğun bazı göstergelerde artmış olduğu görülmektedir. Nitekim rakamlardan da izlenebileceği gibi Türkiye’de gelir dağılımı bozukluğunun ve yoksulluk sorunun en fazla olduğu kesimlerin kırsal alanda yaşayan nüfusun – tarımsal nüfus – ve ücretli olarak nitelendirilecek sabit gelirli kesimin olduğu görülmektedir.

1993 yılından bu yana her yıl düzenli olarak hesaplanan İnsani Gelişim Raporu'nun 2006 yılı raporunda yer alan ve 102 ülke için yoksunluğu ve sosyal dışlanmışlığı ölçen bir birleşik endeks olan İnsani Yoksulluk Endeksine göre (bkz, Tablo: 3), Türkiye 102 ülke arasında % 9.8'lik bir yoksulluk oranıyla 21. sıradadır(UNDP, 2006). Bu oran yaklaşık 7 milyon insanın, eğitim hizmetlerine erişim gibi bazı temel ihtiyaçlardan yoksun olduğu gerçe-

ğini ve bu eksiklikten dolayı sosyal alanda dışlanma tehdidiyle karşı karşıya olduğunu göstermektedir. Aynı tabloya göre, nüfusun % 3.4'ü günlük 1 dolar gelir sınırının altında yaşarken, % 18.7'si de günlük 2 dolar gelir sınırının altında yaşamını sürdürmeye çalışmaktadır. Türkiye için belirlenen ulusal yoksulluk sınırının altında ise, nüfusun % 27'si yaşamaktadır.

Tablo 3. Seçilmiş Bazı Ülkelerde İnsani Yoksulluk Endeksi(UNDP)

HDI Sıra	Ülke	İnsani Yoksulluk Endeksi Değeri		Yoksulluk Sınırının Altında Yaşayan Nüfus (%)		
		Sıra	Değer (%)	Günlük 1 \$	Günlük 2 \$	Ulusal Yoksulluk Sınırı
74	Tayland	19	9.3	2	25.2	13.1
78	Lübnan	20	9.6	..	..	..
92	Türkiye	21	9.8	3.4	18.7	27
69	Brezilya	22	10.1	7.5	21.2	22

Kaynak: UNDP, Human Development Report 2006, <http://www.un.org.tr>, Erişim Tarihi: 08.04.2007.

Türkiye'de yoksulluk özellikle bölgesel gelişme farklılıklarına yakın bir düzeyde seyrederken kırsal bölgelerde yoksul kitlelerin yoğunlaştığı dikkati çekmektedir. Bunu yanında büyük ölçüde bölgesel dengesizliklerin teşvik ettiği iç göçlerin etkisi ile gelişmiş merkezlerin çevresinde kümelenen yoksul kesimlerin ortaya çıkardığı kent yoksulluğu olgusu da ülkemizin bir başka gerçeği olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna göre, geleneksel olarak akraba ile arkadaş ve komşuların desteği ile iyileştirilemez düzeyde bir yoksulluk olgusunun ortaya çıkması ile yeni bir durum oluşmaktadır. Bu konu literatürde geleneksel toplumsal ilişkiler içinde kendini yoksul tanımlamayan kesimlerin piyasa ekonomilerinin gelişimine paralel olarak birey haline dönüşmeleri ve geleneksel çevrelerinden uzak ve herkesin kendi başının çaresine bakmak durumunda olduğu bir ortama sürüklenmeleriyle meydana çıkan yeni bir yoksulluk olgusu olarak tanımlanmaktadır (Özel, 2005: 58-59).

Türkiye İstatistik Kurumu'nun verilerine göre Türkiye'de yaklaşık 16 milyon insan yoksulluk sınırının, yaklaşık 646 bin kişi de açlık sınırının altında yaşamaktadır (DİE, 2006). Bu insanların ticari bankalardan kredi alma imkanları bulunmamaktadır. Yoksulluğun azaltılması amacı ile önerilen mikro finansman yaklaşımı ülkemiz açısından da yoksulluğun giderilmesinde tek çözüm olamasa da uygulanacak yöntemlerden birisi olabilir.

3.2. Türkiye'de Mikro Finansman Yaklaşımı ve Gelişimi

Türkiye'de ilk olarak iki mikrokredi uygulaması söz konusu olmuştur. Projenin Türkiye'deki ilk uygulaması Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı tarafından Marmara deprem bölgesinde başlatılmıştır. Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı-KEDV- tarafından Haziran 2002'de Maya adı ile Türkiye'nin ilk mikro kredi kurumu kurulmuştur. Şu an Kocaeli, İstanbul ve Sakarya Düzce'de üç Şubesi bulunan kurumun, amacı evinde, tezgahında ya da dükkanında kendi işini yapan ya da bir iş kurmak isteyen dar gelirli kadınlara maddi destek vermektir.

Mikrokredi konusundaki ikincisi oluşum ise, Türkiye İsrافی Önleme Vakfı ve Grameen Bank'ın girişimleri ile Diyarbakır ve Bismil'de oluşturulan mikrokredi uygulamasıdır. Bu krediler ülkemizde de sadece kadınlara yönelik sunulmaktadır. Amaç gerçekten yoksulluk ve yoksunluk içine düşmüş kadınlara iş kazandırarak yardımcı olmaktır. Yörenin özelliklerine göre Diyarbakır'da en yüksek kredi miktarı 500 YTL, Marmara Bölgesi'nde 750 YTL dir. Her 2 uygulamada da kredi alan kadınların, yalnız çalıştıkları gözlenmektedir. İkinci bir kişiyi istihdam edebilenlerin sayısı çok düşük bir seviyededir.

Grameen Bank ile birlikte yürütülen Diyarbakır'daki mikro finansman projesi Diyarbakır Valiliğinin de destek vermesi ile resmi bir statü kazanmıştır. Dünya Bankası'ndan sağlanan 6 milyon YTL kredi ile bugüne kadar 5 bin kişinin iş sahibi yapıldığı bilinmektedir. Bugüne kadar 3 bin 150 kadına, toplam 3 milyon 100 bin YTL kredi dağıtılmıştır. Mikrokredi 100 YTL ile 2 bin YTL arasında değişmektedir. Geri ödemeler krediyi aldıktan bir hafta sonra başlamakta ve 46 haftaya bölünerek ödenmektedir. Kredilerin geri ödenmemesine karşı bir yaptırım bulunmamaktadır. Kredi alan kadınlar gruplar oluşturup, her hafta bir evde toplanmakta ve aralarında bir paylaşım ile moral deneyim paylaşabilmektedirler. Ayrıca proje görevlileri bu toplantılarda geri ödemeleri toplamaktadırlar.

Diyarbakır'da yoksul kadınlara yönelik olarak uygulamaya geçirilen mikro finansman projesine valilikler kanalı ile devletin destek vermesi ve gerek kredilerin geri ödenmesindeki disiplin ve gerekse ortaya çıkan yaşam kalitesindeki iyileşmeler projenin yayılmasına yol açmıştır. Bu gün Şanlıurfa başta olmak üzere Van ve Gaziantep'te de Valilikler ve gönüllü kadın dernekleri ve diğer sosyal amaçlı faaliyet gösteren Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK) katkıları ile mikrokredi uygulamaları söz konusu olmaktadır.

Birleşmiş Milletlerin 2005'i Mikrofinans yılı ilan etmesinden sonra, Türkiye'de mikro finansman uygulamalarının yaygınlaşması için bir proje yürüten UNDP, Türkiye'deki ticari bankaların mikro finansman konusundaki yaklaşımlarını öğrenmek amacıyla ülkenin önde gelen ticaret bankalarıyla bir anket çalışması yapmıştır (UNDP, 2005). Araştırmaya göre, ticari bankalar, yoksulluğun azaltılması için önemli araçlardan biri olan mikro finansmana ilgi duymakta, ancak mikrofinans sisteminin işleyişiyle ilgili daha fazla bilgi edinmek istemekte ve bu konuda tam olarak netleşememektedirler. Bankalar özellikle uygun maliyet ve fiyat yapılarının yer aldığı modeller içinde mikrofinansın sürdürülebilir bir faaliyet olduğundan emin olmak istediklerini belirtmektedirler. Bugün Halk Bankası başta olmak üzere Ziraat bankası ve Garanti Bankası ile Akbank ve daha birçok banka kadınlara yönelik kredi imkanları sağlamaktadırlar.

Ancak mikro finansmana yönelik kurulacak kurum sözü edilen bu bankalardan farklı olarak kredilendirecekleri insanlardan hiçbir kefalet, taahhüt

vb. belge istememektedir. Yalnızca kredi kullanan insanların iş yapabilme potansiyellerine güvenilmekte ve kredi geri döndükçe ve yerinde inceleme ile alınan kredilerin iş geliştirmeye ve devamına yönelik kullanımların sağlandığı görüldükçe kredilendirme devam edebilecektir.

Son çıkarılan yasal düzenlemelerden biri olan 22. 02. 2005 tarih ve 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanununun 6. maddesinde; 'sosyal hizmet ve yardımlar', 'yoksullara mikro kredi verilmesi', 'çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları' konularının İl Özel İdaresinin görev alanı içerisinde de yer aldığını görülmektedir. 5302 sayılı İl Özel İdaresi kanununda sosyal hizmetlere ilişkin asıl dikkati çeken yenilik ise mikro kredi uygulamasıdır.

Türkiye'de "Fakirbank" ya da "Damlabank" olarak kurulması düşünülen mikro kredi uygulaması yapacak bankanın, hırsızlık, kapkaç, cinsel suçlar, çetecilik, gasp hatta terör suçlarının azaltılmasında da büyük rol oynaması beklenmektedir. Sınırlı mevduat toplayarak sadece dar gelirliilere 100 YTL'den 30 bin YTL'ye kadar, mini taksitlerle geri ödemeli mikrokredi vermeyi amaçlayan bankanın, başlangıç sermayesini 2 milyon YTL ile Türkiye İsrافی Önleme Vakfı koyacak. Vakıf bu parayla bankanın % 25'ine ortak olurken temettü dahil oluşturulan ana sermayeyi geri alamayacaktır. Bankanın %75'inin ise kredi alan yoksulların olması planlanmaktadır. Ancak bu ortaklar paylarını ancak başka dar gelirliye veya mikro girişimciye devredebilecektir. Bu ortaklar, mikro finans kuruluşundan yüzde birden fazla dolaylı veya doğrudan pay sahibi olamayacaklardır.

3.3. Türkiye'de Mikro Finansman Yaklaşımının Geleceği

Türkiye'de çok yaygın olmamakla birlikte uygulanan mikro finansman yaklaşımı, Bangladesh başta olmak üzere Mikro finansmanın uygulandığı birçok ülkede olduğu gibi ağırlıklı olarak kadınları kapsamaktadır. Bunun temel nedenlerinin ekonomik olmasının yanında hatta daha fazla sosyolojik ve psikolojik boyutlu olduğu yapılan bazı alan çalışmalarında ortaya konmaktadır (Abdul Bayes vd., 1998: 221-232). Bunlar arasında özellikle yoksul ailelerde kadınların göreceli olarak daha zor koşullarda yaşamaları üzerinde durulmaktadır. Kadın ailesini özellikle çocuklarını daha iyi besleme, daha sağlıklı ortamlarda büyütmek ve okula

göndermek için büyük bir istek ve azim içinde bulunmaktadır. Ayrıca kadının borcunu ödeme ve gelişime daha açık olma gibi özellikleri ve girişim ve kredilendirme konularında kadınların hedef kitle seçilmelerinde önemli rol oynamaktadır.

Girişimcilik ve ekonomik refah arasındaki doğru- dan ilişki ve özellikle kadın girişimciliğinin ekonomik ve sosyal etkileri her yıl düzenli olarak yayınlanan “Kadın Girişimcilik Araştırması Sonuç- larında(Gender Enterpreneurship Results(GEM) da yer almaktadır (GEM, 2006). Bunun yanında özellikle AB’nde erkek girişimcilere kıyasla daha düşük olan kadın girişimci oranını yükseltmek amacıyla kadın girişimciliği yüreklendirecek politika ve teşviklerle ilgili bir çerçeve hazırlama ge- reği duymuşlardır.

Ülkemiz açısından bakıldığında, genel olarak gi- rişimcilik ve kadın girişimciliğinin oranı OECD ortalamasından düşüktür. OECD ülkeleriyle ilgili resmi istatistiklere göre Türkiye özellikle, kadın işgücü istihdamı açısından en alt sırada yer almak- tır. Kadın işyeri sahipliği olarak bakıldığında, bu oran AB ülkelerinde % 16 – 40 arasında yer alırken, Türkiye’de iş yeri sahibi kadınların oranı yalnızca %4 düzeyindedir.

Türk kadınlarının ekonomik yaşamda ilerleyeme- mesinin başlıca nedenleri incelendiğinde; aile için- de cinsiyeti nedeniyle yüklendiği sorumluluklar, baskılar, eğitim düzeylerinin düşük, becerilerinin farklı alanlara yoğunlaşmış olması gibi unsurların ön plana çıktığı görülmektedir. Ayrıca, kadın gi- rişimcilik açısından bir değerlendirme yapıldığında aşağıda yer alan bazı engellerle karşı karşıya ka- lındığı izlenmiştir (ABİGEM, 2007):

- Bu konuda örnek alınabilecek kadın girişimci modellerinin veya öncülerin çok az olması,
- Finansman sağlamada erkek girişimcilere göre daha büyük zorluklarla karşılaşılması,
- İşletme mülkiyeti açısından, geleneksel miras uygulamalarının sonucunda işletme ve yönetim rollerinin erkeklerin üzerinde olması.

Girişimciliğin önünde var olan ve yukarıda söz edilen engelleyici unsurların yanında, Türkiye’nin ekonomik ve sosyolojik farklılıklarının bulun- duğu coğrafik özellikler ile kent- kırsal arasındaki

sosyo-kültürel yapı farklılıkları kadın girişimciliği önünde büyük engeller olarak durmaktadır. Mik- ro finansman yaklaşımının gündemde tutulması ile başta STK’lar olmak üzere resmi ekonomik ve sosyal kurumlar ile özel finans kurumlarının konuya olan ilgileri “girişimcilik” ve “kadın gi- rişimciliği” konularında önemli oranda artışlara yol açabilecektir.

SONUÇ

Yapılan uluslararası çalışmalarında ortaya koy- duğu gibi küresel yoksulluk giderek artmaktadır. Küresel düzeyde gerek reel ve gerekse finansal piyasalardan elde edilen kaynaklar giderek daha adaletsiz dağılmakta ve küresel akımların ve ge- lişmelerin neden olduğu işsizlik, sosyal dışlanma, kaynakların yanlış kullanılması ve azalan ulusal ve kişi başına gelirlerle sonuçlanmaktadır.

Yoksullukla mücadele hiçbir zaman dünya ve ülke gündemlerinin birinci konusu olamamıştır. Yok- sulluğun azaltılması daha çok büyüme kalkınma ile ilişkilendirilmiş ve bu süreçlerin hızlandırılma- sı ile büyüyen pastadan daha çok insanın pay ala- cağı ve böylece yoksulluğun azalacağı varsayım- ları yapılmıştır. Ancak büyüyen pastadan daha çok insan pay alırken bu sürece dahil olamayan birçok yeni yoksul da topuma dahil olmuştur. Özellikle ar- tan küreselleşme ile artan teknoloji kullanımı ge- rek üretim sektöründe ve gerekse diğer sektörlerde daralma ve işsizlik gibi temel ekonomik sorunların ortaya çıkmasına ve artmasına yol açmıştır.

Son yıllarda artan bir hızla yoksullukla mücade- le yöntemi olarak sunulan mikro finansman yak- laşımının yoksulluğun azaltılmasında tek başına bir çözüm olamayacağı ileri sürülebilir. Bununla birlikte, mikro finansman programlarının, yok- sulluğun azaltılmasında ve ekonomik büyüme ile sosyal gelişmeye ilişkin rakamların olumlu etkilenmesinde artan olumlu bir etkileşime sahip olduğu da birçok ülke uygulamasında görülmek- tedir. Bu bağlamda mikro finansman uygulamala- rının bilimsel ve mesleki alt yapısı uygun şekilde oluşturulursa istenilen sonuçlara ulaşılabileceği söylenebilir. En azından yoksul ancak, bir şeyler yapabilme günü ve isteğini hisseden insanlara ve özellikle kadınlara bazı ekonomik ve sosyal fırsat- lar sunacağı açıktır. Bununla birlikte yoksullukla mücadelede mikro finansman yaklaşımından çok büyük beklentiler içinde olmak çok doğru olmaya-

caktır. Mikro finansman yoksulluğun azaltılmasında ve yoksul insanların ekonomik ve sosyal açıdan gelişiminde araç olabilecek yöntemlerden biri olarak görülebilir. Ayrıca, mikro finansman uygulamasının genelde bir ülkede ve özelde Türkiye’de başarı koşulları ve uygulamaları destekleyici politikaların da ele alınması konunun gelişimi ve geleceği açısından önemli ve gerekli görünmektedir. Konuya olan ilginin devam ettirilmesi ve başarıya ulaşılabilmesi için, bu konuda daha fazla bilimsel çalışma ve veriye ihtiyaç olduğu açıktır.

Kaynakça

- ABIGEM(2007), “Kadın Girişimciler İçin Strateji” <http://www.abigem.org/TR/Ana/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF4F462A6EE8D3DD06>
- AGABIN, Meliza and John OWENS, Experience of Philippines’ Rural Banks in Microfinance Finance for the Poor, June 2006, Volume 7 Number 2, Asian Development Bank
- DİE (2004) 2002 Yoksulluk Çalışması Sonuçları, www.die.gov.tr, Erişim Tarihi: (13.04.2004)
- DİE (2007) 2006 Yoksulluk Çalışması Sonuçları, www.die.gov.tr, Erişim Tarihi: (13.06.2007)
- Fairfield University :: Dolan School of Business :: Center for Microfinance Advice and Consulting (CMAC). Fairfield University.
- Global Entrepreneurship Monitor(GEM), 2006 Global Entrepreneurship Results, February 2007, http://www3.babson.edu/ESHIP/upload/GEM_2006_Global_Report.pdf, Erişim Tarihi, 22 Nisan 2007.
- HIRST, Paul-Grahame THOMPSON(1992), “The Problem of Globalization: International Economic Relations, National Economic Management and the Formation of Trading Blocks”, *Economy and Society*, Vol:21, No:4.
- HULME, D. (2000), ‘Is microdebt good for poor people? A note on the dark side of microfinance’, *Small Enterprise Development*, 11(1), 26–8.
- HUNT, J, KASYNATHAN, N (2002), “Reflections on microfinance and women’s empowerment”, *Development Bulletin*, no. 57.
- LITTLEFIELD, Elizabeth; MORDUCH, Jonathan and HASHEMI, Syed (2003) “Is Microfinance an Effective Strategy to Reach the Millennium Development Goals?” *FocusNote* (24).
- MAYOUX, L. (1998), “Participatory learning for women’s empo-

werment in microfinance programmes: Negotiating complexity, conflict and change”, *IDS Bulletin*, 29(4).

ÖZEL, Hüseyin (2005), “Yoksulluk ve Piyasa Ekonomisi”, *Asomedyas*, ASO Yayını, Mart 2005.

RUHUL AMİN,M, Stan BECKER, Abdul BAYES(1998), “Poor Women’s Participation in Microcredit Programmes and Their Empowerment by Using Empirical Data from Rural Bangladesh”, *The Journal of Developing Areas*, Winter 1998, vol 32, No 2. Rutherford, Stuart. *The Poor and their Money*. Oxford University Press, Delhi, 2000

SEN, Amartya (1993), “Capability and Well-Being”, Amartya Sen etc.(eds), *The Quality of Life*, Oxford: Clarendon Press.

UNDP (2005), Human Development Report, <http://www.un.org.tr>, Erişim Tarihi: 08.04.2005.

UNDP (2006), Human Development Report, <http://www.un.org.tr>, Erişim Tarihi: 21.05.2007.

<http://www.yearofmicrocredit.org/> — The page of the UN program of 2006

<http://www.grameenfoundation.org/welcome/microfinance/?gclid=COa165KngYwCFSVGZwodN0Plwg>

<http://www.devdir-microfinance.org/> - directory of development organizations for microfinance.